

Doğal Afetlerde Hak Sahipliği Kavramının Danıştay Kararları Işığında Açıklanması ve İdarenin Kusur Sorumluluğu Açısından Kavramın Değerlendirilmesi

Pınar YAŞAR ŞATIROĞLU*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK – ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Arş. Gör. Dr., Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı, pnaryasar@gmail.com, **ORCID:** 0000-0002-1654-4390.

Makale geliş tarihi: 31 Mart 2023 **Makale kabul tarihi:** 29 Ağustos 2023

Atıf önerisi: Yaşar Şatıroğlu, Pınar. “Doğal Afetlerde Hak Sahipliği Kavramının Danıştay Kararları Işığında Açıklanması ve İdarenin Kusur Sorumluluğu Açısından Kavramın Değerlendirilmesi.” *Ankara Barosu Dergisi* 81, (Deprem Özel Sayısı-I Kamu Hukuku Ekim 2023): 241-267.

DOI: 10.30915/abd.1380954

DOĞAL AFETLERDE HAK SAHİPLİĞİ KAVRAMININ DANIŞTAY KARARLARI IŞIĞINDA AÇIKLANMASI VE İDARENİN KUSUR SORUMLULUĞU AÇISINDAN KAVRAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZ

7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun uyarınca, afetzedelerin yıkılan veya ağır hasar gören binalarla olan mülkiyet ilişkileri, yeniden yapılacak binalardan veya verilecek inşaat kredisinden yararlanabilme durumları ancak *hak sahipliği* durumunu belgelemeleri ile mümkündür. Ayrıca depremden sonra gerçekleştirilen faaliyetler ile ilgili düzenlenen *hasar tespit raporları* idari yargıda tek başına dava edilebilir bir icrai işlem olarak nitelendirilmemektedir. Ancak hak sahipliği belgesine sahip olanlar bu belge ile birlikte raporu dava konusu edebilmektedirler. Bu çalışmada hak sahipliğinin tayin edilmesinde idarenin tutumu ve Danıştay kararları ışığında tespit edilen kriterler ortaya konulmaya çalışılacaktır. Böylelikle hizmet kusuru olarak kamu hizmetinin kötü işlemeden sorumlu olan idarenin deprem olayından doğan mali sorumluluğundan kaçınmasının engellenmesi amaçlanmaktadır. Zarar gören vatandaşların *insanca yaşama hakkının* doğrudan gereği olan *konut hakkının* yerine getirilmesinde ortaya çıkabilecek hak mahrumiyetlerinin önüne geçilmesi ulaşılmak istenen bir diğer amaçtır. İdarenin mali açıdan tazmin sorumluluğunu yerine getirmesi sırasında depremzedelerin hak sahipliği statüsünde bulunmasına ilişkin ortaya çıkan sorunların giderilmesinden sonra; devletin hizmet kusuruna dayalı sorumluluğunun bu durum dışında tezahür etmesi açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Hak Sahipliği

7269 Sayılı Kanun

Konut Hakkı

Hizmet Kusuru

İdarenin Sorumluluğu

EXPLANATION OF THE CONCEPT OF ENTITLEMENT IN NATURAL DISASTERS IN THE LIGHT OF THE COUNCIL OF STATE DECISIONS AND EVALUATION OF THE CONCEPT IN TERMS OF FAULTY LIABILITY OF THE ADMINISTRATION

ABSTRACT

Pursuant to Law No. 7269 on Measures to be Taken Due to Disasters Affecting Public Life and Aids to be Provided, the property relations of the disaster victims with the destroyed or heavily damaged buildings and their ability to benefit from either the buildings to be reconstructed or the construction credits to be given are only possible if they document their entitlement status. In addition, the damage assessment reports prepared regarding the activities carried out after the earthquake are not considered as a stand-alone enforceable action in the administrative jurisdiction. However, those who have the entitlement certificate can file a lawsuit against the report together with this document. In this study, the attitude of the administration in determining entitlement and the related criteria determined in light of the decisions of the Council of State will be revealed. Thus, it is aimed at preventing the administration, which is responsible for the poor functioning of the public service as a service defect, from avoiding its financial responsibility arising from the earthquake event. Another aim is to prevent the deprivation of rights that may arise in the fulfillment of the right to housing, which is a direct requirement of the right of injured citizens to live humanely. After the resolution of the problems that arose during the administration's fulfillment of its financial compensation responsibility regarding the earthquake victims' entitlement status, it will be explained how the responsibility of the state based on service fault will be manifested other than in this situation.

Keywords:

Entitlement

Law No. 7269

Right to Housing

Service Fault

Responsibility of the Administration

GİRİŞ

Genel hayata etkili olacak doğal afetlerde, arama kurtarma faaliyetleri kamu hizmeti olarak tanımlanmış olup, bu hizmetin gereği gibi kurulması ve işletilmesi, idarenin görev alanını içerisindedir.^[1] İdare kanun ile görevlendirildiği ve yüklendiği hizmet ve faaliyetleri, mali ve teknik imkanları ya da özel teşkilatı bulunmadığı gerekçesiyle yerine getirmekten kaçınamaz ve bu konudaki sorumluluktan kurtulamaz.^[2]

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen 11 ili etkileyen Gaziantep ve Kahramanmaraş depremleri^[3] nedeni ile idarenin sorumluluğunu; (1) depremden önce yerine getirilmesi gereken idari kolluk faaliyetleri, (2) deprem sırasında arama kurtarma, mal ve can güvenliğini koruma ve (3) deprem anından sonra yine mal ve can güvenliğini sağlama, usulüne uygun olarak enkaz kaldırma ve depremden etkilenen vatandaşların maddi ve manevi varlığının bütünlüğünü koruma şeklinde üç aşama olarak sıralamak mümkündür. Her bir aşamada deprem bölgesinde yaşayan vatandaşların başta Anayasa m. 17’de güvence altına alınan herkesin sahip olduğu *yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı*,^[4] Anayasa m. 56’da güvence altına alınan *sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı*, Anayasa m. 22’de güvence altına alınan *haberleşme özgürlüğü*, Anayasa m. 35’de güvence altına alınan

- [1] Danıştay 11. Daire, E. 2003/2027, K. 2005/5962, 19.12.2005. <https://www.lexpera.com.tr> (08.08.2023)
- [2] Lûtfi Duran, *Türkiye İdaresinin Sorumluluğu* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1974), 33.
- [3] “06 Şubat 2023 Ekinözü Kahramanmaraş Depremi Basın Bülteni,” B.Ü. Kandilli Rasathanesi ve DAE. Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi, <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/06-subat-2023-ml7-5-ekinozu-kahramanmaras-depremi/>, Erişim: 29 Mart 2023; “06 Şubat 2023 Sofalaca Şehitkamil Gaziantep Depremi Basın Bülteni,” B.Ü. Kandilli Rasathanesi ve DAE. Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi, <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/06-subat-2023-ml7-4-sofalaca-sehitkamil-gaziantep-depremi/>, Erişim: 29 Mart 2023.
- [4] 1961 Anayasası m. 10 hükmünde daha detaylı ve İHEB de dikkate alınarak güvence altına alınan bu hüküm “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasî, İktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddî ve manevî varlığının geliştirmesi için gerekli şartları hazırlar.” biçiminde düzenlenmiştir.

mülkiyet hakkı ihlal edilmiş ya da bu haklar hali hazırda ihlal edilme tehdidi ile karşı karşıyadır.

İnsanoğlunun varlığının ve fiziki devamlılığının ilk koşulu olan yaşam hakkına ilişkin olarak devletin yaşamı korumak için zorunlu önlemleri alma ödevi vardır.^[5] Bu hakkın içeriği sadece insanın biyolojik varlığının sürmesi değil, aynı zamanda insan onuruna yakışır biçimde bir hayat sürdürme hakkına sahip olmaktır. Bu hak devlet tarafından korunarak ihlal edilmesinden kaçınılacağı gibi, hakka ilişkin devletin pozitif yerine yükümlülükleri de söz konusudur.

Burada devletin başta yukarıda sayılan temel hak ve özgürlüklerin gerçekleşmesi için koruma ve yerine getirme konusunda sorumluluğu vardır. Bu sorumluluğun mülkiyet ve konut hakkı^[6] bağlamında yerine getirilmesinde, 7269 sayılı Kanun ve kanuna dayanılarak çıkarılan Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca düzenlenen *hak sahipliği* durumu gözetilmektedir. Bununla birlikte hak sahipliği belgesi olsun ya da olmasın esasen bireyler, herhangi bir mülkiyet ilişkisinden bağımsız olarak idarenin her türlü denetim ve gözetim yükümlülüğünü yerine getirdiği bilgisi ile yaşamaktadırlar. Buna göre konutlarında, işyerlerinde, kamusal alanlarda ve doğrudan doğruya kamu binalarında canlarını yitirmiş, yaralanmış ya da mal varlıklarında ciddi azalma ve hatta tamamen kaybolma durumunda kalmış bireylerin zararından da devlet doğrudan ve asli olarak sorumludur. Bu sorumluluğun kaynağı hizmet kusuru olup, Anayasa'nın 125. maddesinin son fıkrasında yer alan idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olma hükmüne dayanmaktadır.

Bu çalışmada hak sahipliği kavramının tanımı yapılarak, kimlerin ilgili kanun ve yönetmelik uyarınca bu niteliğe haiz olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır. Hak sahipliği edinme konusunda tereddüt yaşanan noktalar Danıştay ve ilgili yargı kararlarından faydalanılarak açıklanacaktır. Bu

[5] İbrahim Ö. Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku*, 4. baskı (İstanbul: Afa Yayınları, 1998), 154.

[6] Konut hakkını bir sosyal kamu hizmeti olarak tanımlayan Örucü; bireyin beden ve ruh sağlığı içinde yaşamasını sağlamakla görevli olan devletin, konut hakkının gereklerinin hayata geçirilmesini zorunlu bir ihtiyaç olarak nitelendirmiştir. Esin Örucü, "Sosyal Kamu Hizmeti," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 36, no. 1-4, (1970): 229.

noktada barınma ve konut hakkının gerekleri dışında ya da hak sahipliği statüsünün gereklerinin sağlanmadığı durumdalar da depremden zarar gören vatandaşların idarenin kusurlu sorumluluğuna başvurabileceği açıklanacaktır.

I. HAK SAHİBİ OLMANIN ŞARTLARI VE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

Genel hayata etkili deprem olayı sebebi ile *hak sahibi* olma ifadesinden; yıkılan veya ağır hasar gören binalarla olan mülkiyet ilişkileri ve yeniden yapılacak binalardan veya verilecek inşaat kredisinden afetzedelerin yararlanabilme durumları ifade edilmektedir.^[7] Bu durum devlet tarafından

[7] 28/8/1968 tarihli ve 12988 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkında Yönetmelik m. 3. (Yönetmelik olarak anılacaktır). Belirtmek gerekir ki, deprem olayından sonra *hasar tespit raporları* tek başına dava konusu edilememektedir. Depremden sonra ön hasar tespitleri valilik ve yerel idarelerce, nihai hasar tespitler ise Bakanlık tarafından oluşturulan fen heyetlerince yapılacaktır. Bu tespitlerin, ancak teknik rapor içeriğinde bir hazırlık ve maddi durum tespiti mahiyetinde olduğu belirtilmiştir. Buna göre *hak sahipliği* ve yıkım gibi asıl işlemlere veri teşkil eden *hasar tespit raporları* nihai bir işlem olarak kabul edilememektedir. Ancak başvuru üzerine düzenlenebilecektir. İdare kurullarınca itiraz üzerine veya artçı depremlerle hasar oranlarının değişebileceği gibi nedenlerle hasar tespit raporları nihai ve icrai bir işlem gibi kendi başına dava konusu edilmeyecektir. Danıştay 14. Daire, E. 2015/6596, K. 2016/573, 03.02.2016. <https://www.lexpera.com.tr> (08.08.2023). Buna uygun olarak 7269 s. Kanun m. 13/6 hükmü değiştirilerek şu şekilde güncellenmiştir: “Yapılacak asıl işlemlere esas olmak üzere, fen kurulları tarafından düzenlenen teknik mahiyetteki hasar tespit raporlarına mahallî ilân tarihinden itibaren otuz gün içinde itiraz edilebilir ve hasar tespit raporları ancak asıl işlemlerle birlikte dava konusu edilebilir. Gayrimenkulleri kesin bir şekilde hasarsız olarak tespit edilenlerin veya gayrimenkullerinin hasar tespiti hiç yapılmayanların, yargı yoluna gitmeden önce, mahallî ilân tarihinden itibaren otuz gün içinde ilgili idareye başvurmaları zorunludur.” Hak sahipliği belgesinin bu noktada, hasar tespit raporlarının dava konusu edilebilmesi ve dolayısıyla bireylerin mahkemeye başvuru hakkı ve adil yargılanma hakkının korunmasının sağlanmasında sahip olduğu kritik önemi de belirtmek gerekmektedir. Nitekim Danıştay “Van Valiliği İl Afet ve Acil Müdürlüğüne düzenlenen orta hasara ilişkin tespit raporunun iptaline ilişkin kısmına gelince, asıl işlem olan yıkım ya da hak sahipliği işlemlerinin hazırlayıcısı, diğer bir ifadeyle ön işlem niteliğinde bulunan ve bu haliyle idari davaya konu edilmesine olanak bulunmayan” hasar tespit raporuna karşı açılan davanın ilk inceleme aşamasında reddedilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Danıştay 14. Daire, E. 2015/7179, K. 2016/567, 3.2.2016. Benzer yönde bkz. Danıştay 14. Daire, E. 2015/7359, K. 2016/572, 3.2.2016. <https://www.lexpera.com.tr> (08.08.2023)

konut yardımına ilişkin sunulacak yardımlara erişilebilmenin de ön koşulu niteliğindedir.^[8] Hak sahipliği durumunun belgelenmesi ile öncelikli olarak depremzede vatandaşların barınma ve konut ihtiyacının giderilmesi amaçlanmıştır.^[9] Bu amaç Danıştay kararlarında *sosyal devlet ilkesi* üzerinden ele alınmıştır.^[10] Bununla birlikte deprem olayından sonra ortaya çıkan barınma ihtiyacı, insanca yaşama hakkının doğrudan bir gereği olup Anayasa m. 57 hükmünde güvence altına alınmıştır.^[11] Bu hak genel olarak ekonomik ve sosyal haklar kategorisinde kabul edilmektedir.^[12] Devletin herkese uygun ve elverişli konut edindirme yükümlülüğü uyarınca, riayet edilmesi gereken

- [8] Bununla birlikte 4123 sayılı Kanun (Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun) kapsamına giren yörelerde fiilen oturdukları konutları veya fiilen kullandıkları işyerleri tabii afet nedeniyle hasar görenlere 7269 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde yapılacak hasar tespitlerine göre yapılacak yardımın miktar, usul ve esasları Cumhurbaşkanınca belirlenecektir. Yapılacak olan ödemeler zarar görenlerin malik veya kiracı durumunda olup olmadıklarına *bakılmaksızın hak sahipliği dışında* karşılıksız olarak Cumhurbaşkanlığınca uygun görülecek fonlardan yapılacaktır.
- [9] 7269 sayılı Kanun uyarınca hak sahipliğine ilişkin işlemler, hak sahibi kabul edilen afetzedelerin kendi rıza ve başvurusuna dayanmaktadır. Ankara Bölge İdare Mahkemesi, E. 2017/1769, K. 2018/47, 16.1.2018. <https://www.lexpera.com.tr> (08.08.2023)
- [10] Danıştay 9. Daire, E. 2005/4165, K. 2007/794, 14.3.2007; Danıştay 14. Daire, E. 2011/8485, K. 2011/1330, 10.10.2011; Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, E. 2018/400, K. 2020/15, 10.1.2020; Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, E. 2018/657, K. 2019/1335, 13.11.2019; Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, E. 2018/657, K. 2019/1335, 13.11.2019. <https://www.lexpera.com.tr> (08.08.2023)
- [11] 1961 Anayasası m. 49/2 hükmü: “Devlet, yoksul veya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alır.” İlgili hükmün madde başlığı *Sağlık Hakkı* şeklinde düzenlenmiştir. Nitekim konut hakkının düzenlediği ikinci fıkra hükmü, m. 49/1: “Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla görevlidir.” hükmünü tamamlar niteliktedir. Suna Kili, Şeref Gözübüyük, *Türk Anayasa Metinleri* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1985), 185.
- [12] Bülent Algan, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007), 33. Hemen belirtmek gerekir ki, ikinci kuşak olarak kabul edilen bu hak kategorisi yaşam hakkı bağlamında *onur içinde yaşama hakkı* ile geliştirilebilecektir. İbrahim Ö. Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku*, s. 299.

uluslararası bir normdur.^[13] Konut hakkı ikinci nesil insan haklarından olup, devletin halkına yeterli konut sağlaması yönündeki pozitif yükümlülüğü de barındırmaktadır.^[14] Konut hakkı bağlamında AİHM'nin AİHS'nin 8. maddesine ilişkin verdiği bazı kararlar da sınırlı da olsa devletin pozitif yükümlülüğüne işaret etmektedir.^[15]

Bu haklar kategorisinde devletin pozitif yükümlülüklerini zaman içerisinde ve maddi olanaklar ölçüsünde yerine getirmesi genel olarak kabul edilmekle birlikte, deprem olayından sonra barınmadan tamamen yoksun kalmış depremzede vatandaşlar için böyle bir açıklama yeterli olmayacaktır. Konut hakkı ile esasen kişilerin asgari koşullara sahip barınma gereksinimlerinin karşılanması amaçlanmaktadır.^[16] Büyük bir deprem ile karşılaşan devletin, kaynaklarını öncelikli olarak depremde zarar görenlerin konut ve barınma gereksinimleri ile temel ihtiyaçlarını sağlamaya yöneltmesi gerekmektedir.^[17] Bu amaç esasen Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin,^[18]

[13] Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku*, 190.

[14] Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi 4 no'lu Genel Yorumu'nun 1. maddesinde yeterli bir konutta yaşama hakkının yeterli standartlarda yaşama hakkından türemiş olduğunu ve tüm ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan yararlanmada merkezi öneme haiz olduğunu ifade etmiştir. United Nations, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, *Report on the Sixth Session, General Comment No. 4 (1991)*, E/1992/23 (1992), <https://digitallibrary.un.org/record/143656>, 114.

[15] AİHM, *Moldovan ve diğerleri/Romanya*, B. No. 41138/98 ve 64320/01, 12.07.2005, parag. 93; *Yordanova ve diğerleri/Bulgaristan*, B. No. 25446/06, 24.04.2012, parag. 130; Nico Moons, *The Right to Housing in Law and Society* (New York ve Londra: Routledge, 2018), 104.

[16] Konut hakkı insan onurunu somutlaştırması ve barış ve güvenlik içinde bir yaşama ilişkin olması nedeniyle en önemli ekonomik ve sosyal insan haklarından biridir. Charles Majing, "Housing, Right to," *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* (2010), parag. 23.

[17] Bülent Algan, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması*, 136.

[18] BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından kurulmuş olan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, Uluslararası Ekonomik ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin taraf devletler tarafından kapsamlı şekilde anlaşılması için genel yorum veya tavsiyelerde bulunmaktadır. Stephaniee Lagoutte, Thomas Gammeltoft-Hansen ve John Cerone, *Tracing the Roles of Soft Law* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 69 vd.

Ekonomik Kültürel ve Sosyal Haklar Sözleşmesi'nin 11/1 maddesinde düzenlenen yeterli konut hakkını^[19] inceleyen 4 no'lu Genel Yorumu'nda^[20] açıklıkla ifade edilmiştir. Bu Yorum'da, *yeterli konut* ibaresi ile o konuta hakkı olan herkese konutun verilmesi gerekliliği ifade edilmiş ve dezavantajlı grupların yeterli konut kaynaklarına tam ve sürdürülebilir erişiminin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, *doğal afetlerin mağdurları ve bu felaketlere müsait alanlarda yaşayan insanları* açıkça bu dezavantajlı grupların içerisinde saymıştır.^[21]

7269 sayılı Kanun m. 29/1 hükmünde “*yıkılan, yanan veya ağır hasara uğrayan veya uğraması muhtemel olan binalarla imar planları gereğince kamulaştırılmasında zorunluluk bulunan yerlerdeki binalarda oturan ailelere*” hak sahibi olmak şartıyla konut yaptırılacağı veya kredi verileceği düzenlenmiştir. İlgili maddeye dayanarak çıkarılan Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkında Yönetmelik^[22] hükümlerinde *hak sahibi* olmanın şartları ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. İlgili yönetmelikte farklı mülkiyet ilişkileri üzerinden bir sınıflandırma yapılmıştır. Buna göre kendilerine ait konutları zarar görenler, ebeveynine ait konutta oturan ve zarar gören evli kişiler, iştirak halinde ya da müşterek mülkiyet halindeki konutları zarar görenler hak sahibi olarak düzenlenmişlerdir.^[23] Kiracı ve misafir durumunda olanlar ise hak sahibi olarak kabul edilmemiştir. Bununla birlikte, Van Valiliği ile Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığının 25/03/2013 tarih ve 2053 yazısı ekindeki Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ile Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı arasında imzalanan

[19] Ben Saul, David Kinley ve Jaqueline Mowbray, *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases, and Materials* (Oxford: Oxford University Press, 2014), 930.

[20] Committee, *General Comment No. 4*, 114.

[21] Committee, *General Comment No. 4*, 116.

[22] 28/8/1968 tarihli ve 12988 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkında Yönetmelik.

[23] Yönetmelik m. 4 vd. Danıştay konuya ilişkin olarak *depremde ağır hasarlı tespit edilen konut dolayısıyla evli evlat sıfatı ile hak sahibi olurken, depremden sonra boşanma durumunda hak sahipliğinin geri alınmasında hukuka aykırılık olduğu iddiasını* kabul etmemiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2009/1659, K. 2013/1912, 15.5.2013. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

22.03.2013 tarihli protokol gereğince Van İli ve çevresinde meydana gelen afet nedeniyle afetzede olup talep ve taahhütname veren ancak mahalli hak sahipliği inceleme komisyonunca mülkiyet belgesi ibraz edemediği için *hak sahibi kabul edilmeyenler* ile afet esnasında *kiracı* durumunda olan vatandaşlara afet konutlarının satışına ilişkin usul ve esaslarının tespiti amacıyla 2013/1 sayılı Genelge'yi hazırlamıştır.^[24] Afet esnasında kiracı durumunda olan vatandaşların müracaat şartları da belirlenmiştir. Böylelikle ilgili şartları sağlayan *kiracıların* da kendilerine yönelik yapılacak *konut satışlarından kiracı hak sahipliği* durumundan yararlandırılması sağlanmıştır.^[25] Ayrıca deprem olayından zarar görmüş ya da görmesi muhtemel kimselerden kendisine ya da eşine ait o yerde başka konut ya da dairesi olanların hak sahibi sayılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Yönetmeliğin m. 3 hükmünde; hak sahipliğinin, afetzedelerin yıkılan veya ağır hasar gören binalarla olan mülkiyet ilişkilerini yeniden yapılacak binalardan veya verilecek inşaat kredisinden yararlanabilme durumları düzenlenmiştir. Yönetmeliğin m. 4/a hükmünde afet sebebi ile kendilerine ait bulunan konutları yıkılan, yanan ve oturulmayacak derecede ağır hasar gören afetzede ailelerin hak sahibi sayılacağı ve bu ailelere yeniden konut yapılacağı veya konut kredisi verileceği hükmüne yer verilmiştir.

[24] Danıştay 14. Daire, E. 2015/5572, K. 2018/495, 8.2.2018, Danıştay 14. Daire, E. 2015/5083, K. 2018/492, 8.2.2018, Danıştay 14. Daire, E. 2015/131, K. 2018/493, 8.2.2018, Danıştay 6. Daire, E. 2019/148, K. 2020/3466, 10.3.2020, <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023), 2011/2350 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/10/20111027-27.htm>.

[25] Danıştay 14. Daire, E. 2015/8825, K. 2018/494, 8.2.2018. Ayrıca konuya ilişkin bir başka kararında Danıştay “*depremde ve deprem bölgesinde polis memuru olarak görev yapan davacının kiracı olarak başvurması ve Türkiye genelinde adına kayıtlı herhangi bir taşınmazı ve eşi adına da konut bulunmaması halinde, kiracılık hak sahipliğinden yararlanmasına engel hukuki bir düzenleme bulunmadığından İdare Mahkemesince, davacının Türkiye genelinde adına kayıtlı herhangi bir taşınmazı ve eşi adına da konut bulunup bulunmadığına ilişkin mal varlığı kaydı, kiracı olduğuna ilişkin kira sözleşmesi ve kira ödeme belgelerinin varlığı araştırılmaksızın eksik bilgi ve belgelere göre verilen kararda hukuki isabet görülmemiştir.*” şeklinde hükmetmiştir. Danıştay 14. Daire, E. 2015/131, K. 2018/493, 8.2.2018. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

Yönetmeliğin hak sahipliğinin koşullarının düzenlendiği 4. ve 9. madde hükümleri Danıştay tarafından bir arada değerlendirilmiştir.^[26] Burada sosyal devlet ilkesinin gereklerinden yola çıkılmıştır.^[27] Sosyal devlet ilkesi, “doğuştan sahip olunan onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını geliştirme hak ve yetkisinin”^[28] anayasal bir ödev olarak devlete verilmesinin karşılığı olarak nitelendirilmektedir.^[29] Sosyal devlet ilkesi gereğince afetlerin genel hayata etki derecesi ve meydana gelen ekonomik kaybın boyutu da dikkate alınarak, afete maruz kalan vatandaşların en temel ihtiyacı olan barınma ihtiyaçlarını karşılamak birincil amaçtır. İlgili mevzuat uyarınca da afet sebebiyle konutları oturulamayacak derecede hasar gören veya yıkılan kişilerin derhal normal hayat düzenine kavuşturulması amaçlanmaktadır.^[30]

[26] Danıştay 14. Daire, E. 2011/8485 K. 2011/1330, 10.10.2011. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[27] Sosyal devlet ilkesine bağlı bir devlet, bireylerin insanca yaşamaları için zorunlu olan maddi ihtiyaçlarını karşılamalarını kendisine vazife edinen devlettir. Hamza Eroğlu, *İdare Hukuku Dersleri* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1974), 40. Anayasa Mahkemesi, 7269 sayılı Kanun hakkında Anayasa’ya aykırılık iddiasını incelediği 1973 tarihli kararında bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Türkiye umumi hayata etkili doğal afetlere sık sık sahne olan bir ülkedir. Onun için de bu afetler ara ara kent ve köylerde bazan büyük hasarlara, bu arada konutların yıkılmasına, ve çok sayıda can ve mal kaybına yol açmaktadır. Bu gibi durumlarda hasar ve zararların telâfisine çalışmak; konutları yıkılmış açıkta kalmış yurttaşlara acele konut yaptırmak veya konut yapımında kendilerine yardımcı olmak Devletin başta gelen sosyal görevlerindedir. Anayasa’nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin nitelikleri belirtilirken aynı zamanda “sosyal bir hukuk devleti” olduğu ilkesi saptanmıştır.” AYM GK, E. 1973/1, K. 1973/18, 17.4.1973.

[28] 1982 Anayasası Başlangıç Bölümü. 1961 Anayasası m. 41 hükmünde daha açık bir ifade ile doğrudan herkes için *insanlık haysiyetine yaraşan* bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına yer verilmiştir. Burada kişi haklarının klasik, sosyal ve siyasal kategorileri bir bütün halinde ele alınarak toplum içinde en değerli varlık olan *insan onurunun* çağdaş anlamda gözetilecek bir hedef olduğu da kabul edilmiştir. Mehmet Akad, *Teori ve Uygulama Açısından 1961 Anayasasının 10. Maddesi* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1984), 27.

[29] İl Han Özay, *Günüşiğinde Yönetim* (İstanbul: Alfa Yayınları, 1986), 88.

[30] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2008/115, K. 2013/737, 4.3.2013; Danıştay 11. Daire, E. 2001/1548, K. 2004/544, 10.2.2004; Danıştay 11. Daire, E. 2002/920,

Bir depremzedenin birden fazla konutu zarar görmüş ya da görmesi muhtemel ise her bir konut için ayrı ayrı hak sahibi olması mümkün değildir. Buna karşın aynı kişinin hasar görmüş olan bir işyeri ve bir konut için ayrı ayrı olarak hak sahipliği edinmesi mümkündür.^[31] Ayrıca vatandaşın hak sahibi kabul edilmemesine neden olan hasarsız ikinci bir konutunun bulunduğu kabul edilebilmesi için ilgili konutun yaz-kış oturabilecek nitelikte olup olmadığının tespitine karar verilmesi gerektiği Danıştay tarafından kabul edilmiştir.^[32] İşyerlerinin zarar görmesi hali Yönetmeliğin m. 10 hükmünde düzenlenmiş olup inşaat kredisi tahsisinden faydalanabilmek için, afet bölgesinde kendisine veya eşine ait müstakil başka bir işyeri bulunmaması kuralı yer almıştır.^[33] Ancak burada *müşterek mülkiyet* şeklinde bulunan işyerlerinden söz edilmeyip, birden fazla müşterek mülkiyet şeklinde bulunan işyerlerinin hisse oranlarının toplanması da söz konusu değildir. Dolayısıyla belirli bir oranda müşterek mülkiyet halinde bulunan ve ağır hasar gören işyeri nedeniyle hak sahipliği için yapılan başvurunun, ilgilinin başka sağlam işyeri bulunduğu bahisle reddedilmesi hukuka aykırı bulunmuştur.^[34] Vefat eden afetzedenin hak sahipliğine ilişkin hakları mirasçılara geçmektedir. Eğer mirasçılar birden fazla ise, kendilerine ve eşlerine ait konutu olup olmadığına bakılmamaktadır. Bu durumda hak sahipliği durumları korunmaktadır.^[35]

K. 2004/893, 24.2.2004. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[31] Yönetmelik m. 12.

[32] Danıştay 11. Daire, E. 2001/1548, K. 2004/544, 10.2.2004. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[33] Bu kural ile ikamet edilen yerde sağlam başka bir konutu olanlara afet yardımı yapılmayacağını kural altına almaktadır. Başka bir yerde sağlam konutu olanların ikamet ettikleri yerde kalıcı konut yardımından yararlanabilecekleri anlaşılma ile birlikte, afetzedelerin yerleşerek sosyal ve ekonomik ilişkilerini kurduğu yerden, başka bir yerde sağlam konut olduğu gerekçesiyle ayrılmasına neden olmamak, olağan hayat düzenlerini korumak amacıyla getirilen bu hükmün birden fazla afet yardımı yapılabilmesine hukuki dayanak olarak görülmemektedir. Danıştay 14. Daire, E. 2011/8485, K. 2011/1330, 10.10.2011. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[34] Danıştay 11. Daire, E. 2004/1984, K. 2004/4752, 24.11.2004. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[35] Yönetmelik m. 13.

Hak sahipliğinin incelenmesinde Mahalli Hak Sahipliği Komisyonları yetkili kılınmıştır. Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkındaki Yönetmelik m. 20 hükmünde söz konusu komisyon, “*ilgili mülkiye amirinin veya tevkil edeceği bir memurun başkanlığında: İmar ve İskan Bakanlığı mahalli kuruluşundan bir, Mahalli tapu dairesinden bir, Belediye teşkilatı olan yerlerde Belediye encümeninden bir, köylerden ise ihtiyar kurulundan bir temsilcinin*” katılmasıyla teşekkül edecektir.^[36] Buna göre BİM, Mahalli Hak Sahipliği Komisyonu’nun İl Afet ve Acil Durum Müdürü başkanlığında; İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü temsilcisi, Tapu Sicil Müdürlüğü temsilcisi, Nüfus Müdürlüğü temsilcisi ve mahalle muhtarından teşekkül etmesi durumunda komisyon kararını yetki unsuru ve şekil yönünden hukuka aykırı bulunmuştur.^[37] Bu komisyonlar İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ve valiliğin emri altında görev yapmaktadırlar. Komisyonun *hak sahipliğinin kabul edilmemesine* ilişkin kararının iptali istemi ile idari yargıda açılan davada dosyanın, o il valiliğinin husumetiyle tekemmül ettirilip karara bağlanmayıp; Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) da hasım mevkiine alınarak karar verilmesini Danıştay hukuka aykırı bulmuştur.^[38]

Danıştay kararlarına göre; depremde hasar gören bir taşınmaz için sigorta şirketinden sigorta bedeli alınması, hak sahibi sayılmaya engel olmadığı gibi,^[39] doğrudan afet sonucu olmamakla birlikte, afet sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik olarak yürütülen ve bu nedenle afetten ayrı olarak değerlendirilmesi mümkün olmayan enkaz kaldırma çalışmaları sonucu konutları oturulamayacak derecede hasar gören veya yıkılan kimselerin

[36] Yönetmelik m. 20.

[37] Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, E. 2018/964, K. 2020/548, 10.11.2020. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[38] Danıştay 14. Daire, E. 2013/6792, K. 2015/1836, 11.3.2015. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[39] Danıştay 11. Daire, E. 2002/551, K. 2004/887, 24.2.2004. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

de hak sahibi olabileceği kabul edilmiştir.^[40] Depremden sonra, ilk hasar tespit işleminde belirlenen hasar durumunun artçı depremler sonucunda değişerek orta hasarlı bir yapının ağır hasarlı duruma gelmesi söz konusu olabilmektedir. Bu durumda hak sahipliği konusunda nihai işlem tesis edilirken, bu değişikliğin de dikkate alınması; artçı depremler sonucu oluşan hasarın da dikkate alınması suretiyle, nihai hasar durumunun tespit edilmesi gerekmektedir.^[41] Danıştay konuya ilişkin değerlendirmesinde, davacının takviye projesi sonucu yıkık ağır hasarlı binasını, orta hasara dönüştürülerek fiilen kullanmaya devam ederek yıktırmaması durumunda; hasarlı konut ve işyerlerinden dolayı hak sahipliği iddiasını kabul etmemiştir.^[42]

Hak sahipliği belgesi bulunanlara yönelik olarak, talep ve taahhütname vermelerini sağlamak üzere durum mahallinde ilan edilmektedir. Yapılacak inşaat yardımının amacı, mahiyeti, şekli, şartları, kimlerin hak sahibi olabilecekleri, talep ve taahhütname verme süresi ve benzer hususlar bu ilanda belirtilmektedir. Hak sahibi durumunda olanlardan, inşaat kredisi verilmesini ya da bina yaptırılmasını isteyenlerin bu ilan yapıldığı günden itibaren *iki aylık süre* içinde mahallin en büyük mülki amirine yazılı olarak talep ve taahhütname vermeleri gerekmektedir.^[43]

Danıştay hak sahibi durumunda olanlardan, inşaat kredisi verilmesini ya da bina yaptırılmasını isteyenlerin mahallin en büyük mülkiye amirine başvuru süresini düzenleyen m. 17 hükmünü yönetmeliğin diğer maddeleri ile birlikte değerlendirmektedir. Buna göre 7269 sayılı Kanunun ve yönetmeliğin temel amacı, binalarının yıkılması, yanması veya oturulamayacak derecede ağır hasara uğraması nedeniyle hak sahibi olan kişilere yapılacak yardımlardan faydalandırmasıdır. Depremzedelere yapılacak yardımlara ilişkin işlemlerin bir plan ve program dahilinde yürütülmesini sağlamaya yönelik

[40] Danıştay 11. Daire, E. 2002/920, K. 2004/893, 24.2.2004. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[41] Danıştay 11. Daire, E. 2006/2373, K. 2007/5290, 18.5.2007. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[42] Danıştay 6. Daire, E. 1996/5897, K. 1997/5380, 27.11.1997. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[43] Yönetmelik m. 17. Hastalık, askerlik ve benzer sebeplerle, süresinde talep ve taahhütname verme imkanı bulamayanların durumları İmar ve İskan Bakanlığınca (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı) takdir edilmektedir.

olarak öngörülen başvuru ve itiraz sürelerinin hesaplanırken depremin yarattığı olağanüstü koşullar dikkate alınmalıdır.^[44] Bununla birlikte hak sahipliği statüsünü Komisyon kararı ya da mahkeme kararı ile edinmiş olan depremzedelerin; 7269 sayılı Kanun m. 40/1 hükmü^[45] uyarınca, Bakanlıkça mahallinde yaptırılan duyurudan itibaren 45 günlük süre içerisinde adlarına tahsis edilen konutları almaları gerekmektedir. Aksi durumda “konutlarını teslim almayanlara ayrıca Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebligat yapılması gerektiği yönünde bir düzenleme bulunmadığından,” anılan 45 günlük süre hak düşürücü süre olarak yorumlanmaktadır. Danıştay bu madde hükmü bağlamında 45 günlük süreyi oldukça katı yorumlamaktadır. Zira ilgilinin mahkeme kararı uygulanarak kendisine konut tahsis edilmesi istemi ile idareye başvurması ve bu başvuruya verilen idarenin cevap yazısı hak sahipliğini öğrendiğine açık delil olarak kabul edilmiştir.^[46]

Danıştay mazereti bulunanlar için, deprem bölgesi dışında olunması sebebi ile talep ve taahhütname vermek için tanınan olağan sürelerde idareye başvurmadığına dair mazeretini belgeleyen sağlık raporuyla durumu ispat edenlere, tanınan süre içinde talep ve taahhütname vererek başvuruda bulunması karşısında hak sahipliğinin diğer şartlarının değerlendirilmesi gereğine hükmetmiştir.^[47] Depremde vefat eden anne ve babalarının ikamet ettikleri konut ağır hasarlı olan ve yaşlarının küçük olması nedeniyle idarece ilan edilen sürede başvuramayan kimselerin, mahkeme kararıyla vasi atandıktan sonra hak sahipliği başvurusu yapılması durumu hukuken geçerli bir mazeret olarak kabul edilerek hak sahipliği başvurusunun süresinde

[44] Danıştay 11. Daire, E. 2002/5249 K. 2004/1085, 9.3.2004. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[45] “Bu Kanuna göre arsa olarak dağıtılan veya üzerinde bina inşa edilen taşınmaz mallar, hak sahiplerine borçlandırma senetleri imza ettirilmek sureti ile verilir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca (Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı) o yerde borçlandırmanın ilanı tarihinden itibaren Bakanlıkça kabul edilebilir mazereti dışında 2 ay içerisinde borçlanmalarını yapmayanlarla, borçlanmasını yapmış olmasına rağmen binayı Bakanlıkça mahallinde yaptırılacak duyurudan itibaren 45 gün içinde teslim almayanların hak sahipliği kendiliğinden sona erer.”

[46] Danıştay 11. Daire, E. 2006/7632, K. 2007/9206, 5.12.2007. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[47] Danıştay 11. Daire, E. 2002/5249, K. 2004/1085, 9.3.2004. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

kabul edilmek suretiyle talep ve taahhütnamelerinin hak sahibi olmak için aranan koşullar yönünden değerlendirilmesi Danıştay tarafından hukuka uygun bulunmuştur.^[48]

Hak sahibi olarak kabul edilmenin önündeki bir engel de *terk edilmiş konut* olarak kabul edilen yapılardır. Danıştay deprem tarihine kadar konutun elektrik aboneliğinin ve tüketimin bulunması ve konutta ikamet ediliyor olması karşısında, bir konutun *terk edilmiş konut* olduğunun kabul edilemeyeceği, bu durumun aksinin idarece somut verilerle desteklenmek suretiyle açık ve net olarak ortaya konması gerektiğine hükmetmiştir.^[49] Bir vatandaşa veraseten intikal eden hisseli köy evinin depremde ağır hasar gördüğü sebebiyle kişinin konut yardımından yararlanmak amacıyla yaptığı başvurunun reddi üzerine açılan iptal davasında ilgiliye veraseten intikal eden ve depremde ağır hasar gören taşınmazdan dolayı hissesi oranında hak sahipliğinin kabulü gerektiğine hükmedilmiş ve karar Danıştay tarafından

[48] Danıştay 11. Daire, E. 2003/728, K. 2004/1680, 9.4.2004. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023) Belirtmek gerekir ki, afet nedeni ile hak sahibi olmakla birlikte vefat etmiş olan hak sahibinin mirasçısının, hak sahibi sayılma istemi yönündeki başvurusunun reddedilmesi üzerine bu red işlemine karşı idari yargı yoluna başvurusu mümkündür. İdare mahkemesinde açılacak olan iptal davasında süre, mirasçının afet konutlarında hak sahipliğinin kabul edilmediğini öğrenmesine ilişkin itiraz ettiği andan itibaren değil; hak sahibi kabul edilmeme işleminin ilgiliye tebliğ edildiği günden itibaren işlemeye başlayacaktır. Danıştay 10. Daire, E. 4880/5894, 18.11.1999. Ender Ethem Atay, Hasan Odabaşı ve Hasan Tahsin Gökcan, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003), 365.

[49] “kesin hasar tespit raporlarının ilanı sonrasında başlayan hak sahipliği müracaat süresi içerisinde ilgilinin konutta oturduğunu gösterir herhangi bir belge vermediği gibi faal olmayan abone detayı vererek 2000 yılından bu yana (konutta elektrik tüketimi) olmadığını, konutun kullanılmayıp terk edildiğinin belgelendiği, 15 günlük hak sahipliği itiraz süresi içerisinde de konutun kullanıldığını belgeleyemediğinden hak sahibi olamadığı, konu hakkında yapılacak işlem bulunmadığı gerekçesiyle 04/10/2010 tarihli başvuru reddedilmiştir. Bunun üzerine işlemin iptali istemiyle bakılan davada Danıştay Mahkeme tarafından dava konusu ağır hasarlı konuta ilişkin deprem tarihi öncesine ait elektrik ve su abonelik kayıt bilgileri ile varsa fotoğraf ve uydu görüntülerinin (Konutun, dosyadaki fotoğrafta çatısı görülmemektedir.) istenilmek suretiyle gerekli inceleme yapılarak yeniden karar verilmesi gerektiğine” hükmedilmiştir. Danıştay 6. Daire, E. 2019/3090, K. 2019/2997, 24.4.2019. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

onanmıştır. Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkında Yönetmelik m. 7 ve m. 8 hükümlerinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda *müşterek mülk halindeki konutlar* açısından konutlarda birden fazla hissedar ailenin birlikte oturması durumunda, *bu ailelerin ayrı ayrı hak sahibi sayılacağı* hükümleri karşısında, hak sahibi olmak için oturma şartının aranmadığı sonucuna varılmıştır.^[50]

II. HAK SAHİPLİĞİ ŞARTLARINI SAĞLAYAMAYAN DEPREMZEDE VATANDAŞLARIN BAŞVURABİLECEĞİ YOL: İDARENİN HİZMET KUSURU

Hak sahipliği belgesinin edinilebilmesi ancak yukarıda yer verilen mülkiyet ilişkilerinin kurulması, ilgili konut ya da işyerinin ruhsatlı olması ile mümkündür.^[51] Ayrıca devletin *konut kredisi açma ve bina yaptırma yükümlülüklerinin* zorunlu deprem sigortası yaptırılmamış olmasının tespit edilmesiyle birlikte ortadan kalkacağı hüküm altına alınmıştır.^[52] Bununla birlikte 7269 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat uyarınca Devletin yükümlülüğü, zorunlu deprem sigortasına tabi olmayan,^[53] kamu kuruluşlarına ait binalar, köy yerleşik alanlarında yer alan binalar ve 634 sayılı Kanun kapsamında

[50] Danıştay 11. Daire, E. 2000/8700, K. 2003/1863, 30.4.2003. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[51] 7269 s. Kanun m. 29/3: “Kendilerine ait olmayan arsa veya arazi üzerine inşaat ruhsatı almaksızın bina inşa eden yapı sahipleri ile yer kayması, bu baskını, kaya düşmesi ve benzeri sebeplerle imar planında yapı yapılması sakıncalı olarak belirlenen yerlerde ruhsatsız olarak yapılan yapıların sahipleri hak sahibi olarak kabul edilmez.”

[52] 7269 s. Kanun m. 29/8: “(Ek fıkra: 9/5/2012-6305/16 m.) Zorunlu deprem sigortası kapsamındaki binalar için, bu Kanundan ve ilgili diğer mevzuattan doğan Devletin konut kredisi açma ve bina yaptırma yükümlülükleri, zorunlu deprem sigortası yaptırılmamış olmasının tespit edilmesiyle birlikte ortadan kalkar.”

[53] 6305 s. Kanun m. 10/1: “23/6/1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu kapsamındaki bağımsız bölümler, tapuya kayıtlı ve özel mülkiyete tâbi taşınmazlar üzerinde mesken olarak inşa edilmiş binalar, bu binaların içinde yer alan ve ticarethane, büro ve benzeri amaçlarla kullanılan bağımsız bölümler ile doğal afetler nedeniyle Devlet tarafından yaptırılan veya sağlanan kredi ile yapılan meskenler zorunlu deprem sigortasına tâbidir.” 6305 s. Kanun m. 10/2: “9/11/1983 tarihli ve 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu’na tâbi olan veya kamu hizmet binası olarak kullanılan binalar ve bağımsız bölümler, köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli oturanlarca köy yerleşik alanları ve civarında ve mezralarda yapılan binalar ile 634

olmakla birlikte tamamı ikamet dışı amaçlarla kullanılan binalar, açısından devam etmektedir.^[54]

Yapı ruhsatının bulunmaması durumunda, depremden etkilenen yapı sahibinin zararının karşılanmasında herhangi bir meşru menfaati olmadığı ileri sürülmüşse de İDDK yakın tarihli bir kararında belediyenin denetimi altında bir bölgede, ruhsatsız yapı yapılmasında idarenin sorumluluğunun bulunduğunu, her türlü denetim ve kontrollerin yeterince yapılmaması ve görevin gereği gibi yerine getirilmemesi nedeniyle belediyenin kusurlu bulunduğu sonucuna varmıştır. Sorumlu idarenin, oluşan zarardan kusuru oranında sorumlu tutulabileceğinin açık olduğuna, oluşan zarara ve kusur oranlarına ilişkin olarak gerekirse bilirkişi incelemesi yaptırılarak idarenin kusur oranının saptanması suretiyle tazminata hükmedilmesine karar vermiştir.^[55] Böylelikle uyuşmazlık konusu olayda bir konut yapı kooperatifinin 3194 sayılı İmar Kanunu'na aykırı davranarak inşaat ruhsatı almaksızın bina inşa etmesi dolayısıyla zararın adı geçen kooperatifin ağır kusurundan kaynaklandığı iddiası ve zarar ile idari faaliyet arasında nedensellik bağı ortadan kalktığı iddiası da kabul edilmemiştir.

Kamu hizmetlerinin sürekliliği ve düzenliliği ilkesi gereğince; vatandaşın ruhsatlı yapıda oturmasına ilişkin denetimlerinin bir defaya mahsus yürütülmeyeceği açıktır. Nitekim kamu hizmetinin hiç işlememesi ve geçişmesinin bir hizmet kusuru sayılmasının; süreklilik ilkesinin bir yaptırımı olarak da ifade edilebileceği dile getirilmiştir.^[56] Anayasa m. 125 hükmünde düzenlenen idarenin hizmet kusuruna ilişkin sorumluluğu devam etmektedir.

sayılı Kanun kapsamında olsalar dahi tamamı ikamet dışı amaçlarla kullanılan binalar zorunlu deprem sigortasına tâbi değildir.”

[54] Gonca Kozanoğlu, *Türk İdare Hukukunda Doğal Afetler Nedeniyle İdarenin Sorumluluğu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 110.

[55] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2013/2411, K. 2015/1784, 13.5.2015. Deprem bölgesi olarak saptanan bir alanda deprem mevzuatına uygun yapılaşma koşullarına aykırı olarak inşaat ruhsatı verilmesi, fay hattının yapılaşmaya açılması gibi durumlarda ilgili idarelerin deprem sonucu bir bölgedeki doğan zarardan kusurları oranında sorumlu olduğu kabul edilmiştir. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[56] Onur Karahanoğulları, *Kamu Hizmeti* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2002), 200.

İdarenin ortaya çıkan zarar nedeniyle vatandaşlara karşı tazmin sorumluluğunun doğabilmesi için zararın, idarenin üstlendiği kamu hizmetinin doğrudan yerine getirilmesine ilişkin bir eyleminden doğmuş olması ve bu zararın hizmetin kuruluş veya işleyişindeki kusurdan kaynaklanması gerekmektedir. Bu bakımdan hizmet kusuru kamu hizmetlerinin hukuki yapısında bulunan ve hizmetin görülmesinden doğan devletin borcudur.^[57] Buna göre devlet, kamu hizmetlerini durumun icaplarına ve kamunun ihtiyaçlarına en uygun şekilde karşılamaktan, istikrarlı bir şekilde kamuya sunmaktan, kamunun da bu hizmetlerden gereği gibi faydalanılmasını temin etmekten sorumludur.^[58]

Kamu idareleri, yürüttükleri hizmetin işleyişini sürekli kontrol etmek ve gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler. Bu yükümlülüğün tam, zamanında ve gereği gibi yerine getirilmemiş olması nedeniyle doğan zararların, idare tarafından tazmini gerekmektedir. Danıştay'ın bu konuda istikrarlı ve kararlı bir tutumu vardır.^[59] İdare bu konuda öncelikle gerekli teşkilatı kurmak; bu teşkilat için gerekli araçları hizmete hazır tutmak, hizmetin ifası sırasında hizmetin zamanında ve gereği gibi işlemesine devamlı olarak nezaret etmek ve hizmetin işleyişini kontrol etmekle sorumludur.^[60]

6 Şubat 2023 tarihli deprem olayının bir *mücbir sebep* olduğundan hareketle idarenin kamu hizmetinin işleyişindeki kusur ile zarar arasındaki illiyet bağının zayıfladığını ya da bulunmadığını kabul etmek mümkün değildir. Zira *mücbir sebebin* idarenin sorumluluğuna ilişkin değerlendirmede belirli unsurları *kümülatif olarak* sağlaması gerekmektedir. İlk olarak olay idarenin

[57] Hizmet kusuruna dayanan sorumluluk asli ve birinci derecede olup; maddi ve uygulama alanı bakımından devletin sorumluluğunda genel bir sorumluluk teorisine karşılık gelmektedir. Necdet Özdemir, *Hizmet Kusuru Teorisi ve İdarenin Sorumluluğu* (Ankara: Yeni Desen Matbaası, 1963), 25, 35; Hizmet kusuru böylelikle birincil ve asli sorumluluğa karşılık gelmektedir. Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 13. Baskı (Ankara: Savaş Yayınevi, 2021), 130.

[58] Siddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları III*, 3. Baskı (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1965), 1695.

[59] Danıştay 8. Daire, E. 2015/11236, K. 2016/7245, *Danıştay Dergisi* 155 (2017): 152; Danıştay 10. Daire, E. 1982/4103, K. 1985/3, 14.01.1985. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[60] İl Han Özay, *Gün Işığında Yönetim*, 249.

iradesi dışında olacaktır, ikinci olarak olay öngörülemez ve önlenemez (kaçınılmaz) olmalıdır.^[61] Bir deprem olayının mücbir sebep olarak kabul edilebilmesi için yukarıda açıklanan şartların hepsinin bir arada var olması gerekmektedir.^[62] Bir bölgede meydana gelen deprem nedeniyle binaların yıkılması ve insanların hayatlarını kaybetmesinde veya yaralanmasında idare sorumluluktan kurtulamaz.^[63] Nitekim Danıştay da gerek yargısal kararlar, gerekse öğretide kabul edilen tanımlamaya göre mücbir (zorlayıcı) sebep kavramını oluşturan temel unsurun “dışsallığın” yanı sıra “önlenemez” ve “öngörülemez” olması gerektiğini belirterek; deprem bölgesi olarak saptanan bir alanda deprem mevzuatına uygun yapılaşma koşullarına aykırı olarak inşaat ruhsatı verilmesi, fay hattının yapılaşmaya açılması gibi durumlarda ilgili idarelerin deprem sonucu bir bölgedeki doğan zarardan kusurları oranında sorumlu tutulacağına hükmetmiştir.^[64]

Bu kayıplardan dolayı idarenin depremden önce, deprem anında ve depremden sonraki sorumluluğunun hizmet kusuru oluşturduğu açıktır. Bu hizmet kusuru depremden önce idarenin ihmali davranışı^[65] ile depremden sonra idarenin hareketsizliği ve hizmetin hiç işlememesi ya da geç işlemesi *olumsuz eylem* olarak kabul edilmektedir.^[66] İlgili Belediye Başkanlıkları

- [61] Kemal Gözler, *İdare Hukuku II*, 3. Baskı (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019), 1349.
- [62] Adil Bucaktepe, “Depremden Dolayı İdarenin Sorumluluğu,” *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17 18, no. 26-29 (2012-2013): 103.
- [63] Gözler, *İdare Hukuku*, 2:1351.
- [64] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2013/2411, K. 2015/1784, 13.5.2015. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)
- [65] İdarenin her bir olay özelinde, yürütülen kamu hizmetinde gerekli gözetim ve denetimi yapmaksızın farklı derecelerde ihmal suretiyle zarar oluşmasına neden olmasında vatandaşın ayrıca idarenin bu kusurunu ispat etmesine gerek yoktur. Zira bu ihmali hareketlerin her biri bizatihi hizmetin gereği gibi yürütülmediğinin açık delilidirler. Kemal Galip Balkar, “Hizmet Kusuru,” *Adalet Dergisi* 46, no. 2 (Şubat, 1955): 99.
- [66] İlgili karar Van depreminde zarar gören vatandaşların açmış olduğu tam yargı davasına ilişkin olup Danıştay açık ve isabetli bir biçimde şu ifadelere yer vermiştir: “İdarenin her türlü faaliyetlerinden veya hareketsiz kalmasından, araçlarının kullanımından, taşınır ve taşınmaz mallarının veya tesislerinin yönetiminden dolayı oluşan zararları idari eylem sonucu oluşan zarar ve buna yol açan eylemi de sonuç olarak idari eylem

ile Bakanlık aktif haldeki fay hattının iskana açılması ve inşaatın plan ve projeye uygunluğunun denetlenmesi bakımından kusurlu davranmışlardır. Hak sahipliği belgesinin olmaması, olumsuz eylem bakımından idarenin sorumluluğuna ayrıca başvurulmasına engel değildir. Bu duruma örnek teşkil edebilecek yakın tarihli bir olayda depremden sonra binanın yıkılması nedeniyle oluşan zarara ilişkin kusur ilgili idari kurumlar arasında paylaştırılmıştır. Şöyle ki Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı plan ve projelendirme konusundaki denetimini tam olarak yerine getirmediğinden, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İl Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile birlikte afet durumu ile ilgili gerekli çalışma ve denetim faaliyetlerini yerine getirmemesinden dolayı farklı oranlarda kusurlu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda toplam kusur oranına göre ilgili maddi tazminatın sorumlu idareler tarafından depremzede vatandaşa ödenmesine karar verilmiştir.^[67]

Kararda ilgi çekici olabilecek bir başka nokta ise deprem sonucunda gerçekleşen konutun yıkılması nedeniyle sigorta şirketleri tarafından davacıya ödeme yapılması durumunda ya da adli yargıda depremden dolayı binanın yıkılmasında sorumluluğu bulunan özel kişilere karşı açılan tazminat davasında, özel hukuk hükümlerine göre hükmedilecek maddi tazminat miktarının veya sigorta şirketince ödenen miktarın tahsilde tekerrüre sebebiyet verilmemesi için yapılacak tazminat ödemelerinde dikkate alınacağına karar verilmesidir.^[68] Önemle belirtmek gerekir ki, tahsilde tekerrürün oluşabilmesi için ilgili davacı tarafından adli yargıda fenni mesule karşı açılan davada verilen karar ile davacının uğradığı zararın karşılandığına ilişkin karar yeterli

kavramı içerisinde düşünmek gerekmektedir” Danıştay 6. Daire, E. 2021/568, K. 2021/2729, 02.03.2021. 17.08.1999 tarihinde gerçekleşen deprem sonrası arama kurtarma faaliyetlerinin ve koordinasyon çalışmalarının yetersizliği *olumsuz eylem* olarak nitelendirilmiştir. Danıştay 11. Daire, E. 2001/4552, K. 2004/2026, 30.4.2004. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[67] Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, E. 2020/623, K. 2020/1216, 26.10.2020. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[68] Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, E. 2020/623, K. 2020/1216, 26.10.2020. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

olmayıp; mutlaka uğranıldığı ileri sürülen zararın tahsil edilerek ortadan kalktığına ilişkin bilgi ve belgelere ihtiyaç duyulmaktadır.^[69]

İdarenin kusurlu sorumluluğunun sebebi olan *kusur* geleneksel olarak literatürde hizmet kusuruna dayanan sorumluluk şeklinde nitelendirilmektedir.^[70] Bu kamu hizmetinin ifası sırasında ortaya çıkan durumlar ise hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi ya da hiç işlememesi şeklinde sıralanmaktadır.^[71] 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen deprem olayının gerçekleştiği bölgenin yer aldığı deprem kuşağı bilgisinin yetkili idarelerce önceden bilindiği ve burada olacak depremin olası sonuçlarının öngörülebilmesine olanak sağlayacak düzeyde bilgi ve belgeler bulunduğu açıktır.^[72] İçişleri Bakanlığı ve AFAD'ın depremden doğabilecek zararların önlenmesi, en aza indirilmesi için gerekli yasal tedbirleri almayarak, denetim ve kontrol görevlerini yerine getirmediği; bu sebeple can ve mal kaybının meydana geldiği, depremden sonra da arama kurtarma faaliyetlerindeki gecikme ve ihmaller sebebi ile can kayıplarının yaşandığı, deprem anından itibaren can ve mal güvenliğinin sağlanamadığı, telekomünikasyon hizmetinin yürütülemediği, kamu hizmetine sunulmuş kamu binalarından hastanelerin yıkılarak sağlık hizmetinin verilemediği açıktır.^[73] İdarenin tüm bu tutum ve davranışları birer olumsuz

[69] Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, E. 2020/623, K. 2020/1216, T. 26.10.2020. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023) İlgili deprem olayında yıkılan yapı nedeniyle ortaya çıkan maddi zararın hesaplanmasında; 2011 yılı Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Hakkında Tebliğ bilirkişi incelemesinde esas alınarak kullanılmıştır.

[70] Kemal Gözler, *İdare Hukuku*, 2:1351.

[71] Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, 3:1736; Metin Günday, *İdare Hukuku*, 10. baskı (Ankara, İmaj Yayınevi, 2011), 371.

[72] Başbakan Yardımcılığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın 12/1/2018 tarih ve 6925 sayılı yazısı üzerine, 15/5/1959 tarih ve 7269 sayılı Kanun m. 2 hükmüne dayanılarak 22/1/2018 tarih ve 2018/11275 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Ekinde yer alan Türkiye Deprem Tehlikesi Haritası ve buna ilişkin parametre değerleri. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180318M1-1.pdf>; Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği, Cumhurbaşkanlığı Kararının Tarihi: 23/2/2022, Sayısı: 5211, Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi: 24/2/2022, Sayısı: 31760.

[73] Danıştay 11. Daire, E. 2003/2027, K. 2005/5962, 19.12.2005. 17.8.1999 tarihinde meydana gelen deprem sonucunda davacının yakınlarının enkaz altında kalarak vefat ettiği anlaşılmakla birlikte, davacının yakınlarının enkaz altında sağ olduğu halde,

eylem niteliğinde olup doğrudan hizmet kusuruna sebep olmuştur. Bireylerin bu kamu hizmetlerinin yürütülmesi dolayısıyla uğradıkları zarar sebebi ile idarenin sorumluluğuna başvurmaları durumunda; idarenin hizmet kusuru işlediğini ispat etme mecburiyetleri *yoktur*. Zararın gerçekleşmesi ve bu zararın ispat edilmesi yeterlidir.^[74] Zarar gören bireyin, kamu hizmetini yürüten idarenin görevlilerinin kusurunu tek tek somut şekilde ortaya koymasına da aynı şekilde ihtiyaç yoktur. İdare burada bir bütün olarak bir organizma halinde sorumludur.^[75] İdare ilgili deprem olayında, yürütülmesinden sorumlu olduğu sağlık, önleyici kolluk ve elektronik haberleşme hizmetlerini gereği gibi yerine getirememiştir. Bu nedenle hizmetin kötü işlemesi ve geç işlemesi nedeni ile doğan zararlardan doğrudan sorumludur. Zira hizmet kusuru objektif bir nitelik taşımakta olup, hizmetin hem kurulması hem de işleyişinde; organizasyon ile gerekli teşkilatı hazır bulundurmakta açık olarak kusuru bulunmaktadır.^[76]

deprem sonrası yürütülen arama ve kurtarma hizmetinin gereği gibi yürütülmemesi nedeniyle vefat ettikleri yolunda bir tespit aranmıştır. <https://www.lexpera.com.tr> (29.08.2023)

[74] Leon Duguit, *Kamu Hukuku Dersleri*, çev. Süheyp Derbil (Ankara: İstiklal Matbaacılık, 1954), 164.

[75] Ali Ulusoy, *Türk İdare Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022), 606.

[76] A. Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdare Hukuku, Genel Esaslar I*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2016), 751.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Devletin asli görevi insanları güven ve huzur içinde insan onuruna yakışır bir biçimde yaşamasını sağlamaktır. Bu nedenle deprem sebebi ile mal varlığında azalma olan vatandaşların bu zararlarının idare tarafından karşılanması devletin *yardımlı değil* asli görevi ve sorumluluğudur. Devletin, Anayasa m. 17 ve AİHS m. 2 hükümlerinde güvence altına alınan *yaşama hakkının* korunması ve yerine getirilmesine ilişkin *görevi*, İHEB'de de düzenlenen *insanca ve insan onuruna yakışır biçimde yaşama hakkının* gereklerinin sağlanması ile mümkündür. Danıştay deprem nedeni ile oluşan zararların tazmin edilmesinde ve barınma ihtiyacının giderilmesinde sosyal devlet ilkesini ön plana çıkarmaktadır. Bu ilkenin mahkeme kararlarında yer alması olumlu bir tutum olarak değerlendirilebilecek ise de; 1982 Anayasası m. 2 hükmünde Cumhuriyetin niteliklerinden biri olarak sayılan ve m. 5 hükmünde devletin temel amaç ve görevleri başlığı altında yer verilen *sosyal hukuk devleti* ibaresi; devlete doğrudan bu ilkenin yerine getirilmesinde görev ve sorumluluk yüklemektedir.^[77] 7269 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelik uyarınca hak sahipliği belgesine ilişkin düzenlenen hükümler ve devletin sunduğu *yardımlar* depremzede vatandaşların yalnızca konut ihtiyacını gidermeye yöneliktir.

Konut hakkı ve barınma ihtiyacı Anayasa'da temel bir hak olarak düzenlenerek güvence altına alınmıştır. Bu durumda depremden etkilenen bireyin hak sahipliği belgesi edinmeden; deprem olayından sonra devlet tarafından barınma ihtiyacının gereği gibi giderilmesi mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte depremden sonra ortaya çıkan ve tüm ülkeyi derinden etkileyerek depremzede bireyler nezdinde oluşan maddi ve manevi zararların giderilmesi; mülkiyet ve konut hakkının korunmasından ibaret değildir.^[78]

[77] Nitekim Kamu Denetçiliği Kurumuna afet riskine karşı alınması gereken önlemlerin alınmamasına ilişkin yapılan bir başvuruda sosyal hukuk devleti ilkesinin değerlendirilmesinde; Anayasa m. 5, Anayasa m. 17 ve Anayasa m. 56 hükümlerine isabetli bir şekilde ayrıca yer verilmiştir. Bu hükümlerin kapsam ve güvenceleri açıklanarak vurgulanmıştır. KDK (Ombudsmanlık), Tavsiye Kararı, B. 2022/874, T. 28.6.2022, parag. 21.

[78] Anayasa Mahkemesi hak sahipliği belgesi vasıtasıyla edinilen tapunun kaybedilmesi ile Anayasa m. 35 hükmünde korunan ve güvence altına alınan *mülkiyet hakkı* arasında doğrudan bağlantı kurarak hak ihlali kararları vermiştir. AYM, Müslim Şentürk, 2019/9279, 03.02.2022; AYM, Sedat Şanlı, 2018/6812, 03.07.2019.

Bireylerin maddi ve manevi kişisel bütünlüğünü korumaktan sorumlu olan devletin idare organları aracılığı ile depremzede vatandaşların başta can güvenliklerini ve mallarının korunmasını, enkaz kaldırma faaliyetlerinin insan onuruna yakışır biçimde ve çevresel etkileri gözetilerek gerçekleştirilmesini, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığının tekrar inşa edilmesini ve deprem sebebi ile malvarlığında azalma ya da hasar gören vatandaşların bu kayıplarının telafi edilmesini ve kayıplardan dolayı sorumlu kişi ve kurumların sorumluluğunun saptanmasını sağlamak devletin birincil görevidir. Deprem sebebi ile bu zararlara maruz kalan depremzede vatandaşların kiracı, misafir ya da ev sahibi olması önemli değildir. Sadece *vatandaş* olarak devlete ve idareye güven ilkesi çerçevesinde yaşamına devam eden birey; hastanede sağlık hakkını, okulda eğitim hakkını, yolculukta seyahat özgürlüğünü ve nihayet konutunda yaşama hakkını kullanmakta ve kamu hizmetinin gereği gibi yürütüldüğü bilgisine güvenmektedir.

KAYNAKÇA

- Akad, Mehmet. *Teori ve Uygulama Açısından 1961 Anayasasının 10. Maddesi*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1984.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya. *Türk İdare Hukuku*. 13. Baskı. Ankara: Savaş Yayınevi, 2021.
- Algan, Bülent. *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007.
- Atay, Ender Ethem, Hasan Odabaşı ve Hasan Tahsin Gökcan. *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Balkar, Kemal Galip. "Hizmet Kusuru." *Adalet Dergisi* 46, no. 2 (1955): 95-100.
- Bucaktepe, Adil. "Depremden Dolayı İdarenin Sorumluluğu." *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17 18, no. 26-29 (2012-2013): 93-122.
- Duguit, Leon. *Kamu Hukuku Dersleri*. Çeviren: Süheyp Derbil. Ankara: İstiklal Matbaacılık ve Gazetecilik Koll. Ort, 1954.
- Duran, Lûtfi. *Türkiye İdaresinin Sorumluluğu*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1974.
- Eroğlu, Hamza. *İdare Hukuku Dersleri*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1974.
- Gözler, Kemal. *İdare Hukuku*. Cilt 2. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019.
- Gözübüyük, A. Şeref, Turgut Tan. *İdare Hukuku, Genel Esaslar I*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2016.
- Günday, Metin. *İdare Hukuku*. Ankara: İmaj Yayınevi, 2011.
- Kaboğlu, İbrahim Ö. *Özgürlükler Hukuku*. İstanbul: Afa Yayınları, 1998.
- Karahanogulları, Onur. *Kamu Hizmeti*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2002.
- Kili, Suna, Şeref Gözübüyük. *Türk Anayasa Metinleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1985.
- Kozanoğlu, Gonca. *Türk İdare Hukukunda Doğal Afetler Nedeniyle İdarenin Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.

- Lagoutte, Stephaniee, Thomas Gammeltoft-Hansen ve John Cerone. *Tracing the Roles of Soft Law*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Majinge, Charles. "Housing, Right to." *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* (Haziran, 2010): 1-24.
- Moons, Nico. *The Right to Housing in Law and Society*. New York ve Londra: Routledge, 2018.
- Onar, Sıddık Sami. *İdare Hukukunun Umumi Esasları III*. 3. Baskı, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1965.
- Örücü, Esin. "Sosyal Kamu Hizmeti." İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 36, no. 1-4 (1970): 212- 232.
- Özay, İl Han. *Günüşiğinde Yönetim*. İstanbul: Alfa Yayınları, 1986.
- Özdemir, Necdet. *Hizmet Kusuru Teorisi ve İdarenin Sorumluluğu*. Ankara: Yeni Desen Matbaası, 1963.
- Saul, Ben, David Kinley ve Jaqueline Mowbray, *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases, and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Ulusoy, Ali. *Türk İdare Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.